

Skånsk Fremtid

NR. 70 - EFTERÅR 2017

HØRRØD I SKAANE

Skaanes geologi er kompliceret - flere steder omtrent som Bornholms. Jord- og klippelagene er fra mange tidsaldre. Et særpræget, overordnet træk i det skånske landskab er de lange åse, der løber skråt gennem landet fra sydøst mod nordvest. De har forskellige navne: Kullen, Sønder ås (Söderåsen), Romele ås mod vest i Skaane. Længere mod øst ligger, regnet fra nord, Nævlinge ås, Linderød ås og Hørrød ås med samme nordvest-sydøstlige hovedretning.

Det langstrakte østskånske ås-kompleks udgør en samlet barriere, der adskiller det sydvestskånske plateau fra sletten omkring Kristianstad, begge områder undertiden omtalt som Skaanes kornkamre: et eftertragtet land for erobrere fra nord.

Dette klippefyldte højdedrag dannede indtil 1997 en del af grænsen mellem Malmöhus län og Kristianstads län, fastlagt 1719. Denne administrative grænse er nu sløffet, og det samlede Skåne län (Region Skåne) styres fra regionhuset i Kristianstad.

Hørrød sogn og kirke ligger i Gers herred og indgår nu i den arealmæssigt store Kristianstads kommun, placeret sydvestligst i denne tæt på grænsen til Tomelilla kommun i Albo herred. Hørrød ligger 10 km sydvest for Degeberga (Dejbjerg), 20 km nordvest for Kivik og 40 km syd for Kristianstad.

Digteren og præsten Anders Hedwall fødtes og døbt 1885 i Hørrød sogn, hvor hans far var kantor ved kirken og lærer ved skolen over for. En kantor stod for orgelspillet i kirken. Stillingsbetegnelse kontor bruges stadig, men de fleste musikansvarlige i kirkerne kaldes nu organister, og disse er uddannet i orgel- og anden instrumentalmusik.

Hørrød nykirke blev indviet i 1860 (tårnet dog allerede i 1857), og den afløste den ældre før-reformatoriske Hørrød kirke, der lå et par hundrede meter øst for den nye. Sten fra den gamle kirke blev brugt ved opførelsen af den nye. Tomten efter den gamle kirke er nu markeret med et stort trækor på den stenfyldte bakketop, og et par opsatte bænke antyder, at der stadig af og til holdes andagt her. En del af kirkeinventaret overførtes til nykirken, bl.a. døbefonten og figurer fra altertavlen: én

Den stenfyldte græsmark set mod øst fra Hørrød kirkegård i retning mod den gamle kirketomt, der ligger på en bakke bag træerne. Anders Hedwalls grav er i kirkegårdens nordøsthjørne.

forestillende Sankt Peder med Himmerigets nøgler og en anden Apostlen Paulus med en opslagen bog i venstre hånd. Midt imellem disse apostle ses på alteret en kopi af Thorvaldsens Kristus, kendt fra Frue Kirke i København.

Hørrød landsby har to veje. Kirkerne ligger ved den sydlige i et stenfyldt terræn, der vanskeligt kunne bruges til dyrkning. Syd for Hørrød findes et stort vådområde bevokset med løvsumpskov. Her udspringer Hørrød bækken, der nærmere Hanø bugt kaldes Juleboda åen. Hørrød nordre gade har de fleste huse, og her lå i årene 1851-1985 den stedlige købmandsbutik (bygningen bevaret), hvortil den unge Anders Hedwall sikkert er blevet sendt mange gange af forældrene.

Lidt nord for Hørrød krydser Segesholm (Mørkevad) åen vejen. Den har meget rent vand og løber mod øst gennem en dyb slugt (dalgång). Her færdedes Jan Danielson (1938-2003) hjemmehavende og fortalte siden om naturens herligheder i dette hans jordiske paradys. Han blev landskendt omkring årtusindskiftet i det svenske tv-program Mitt i naturen, og hans livsværk mindes i en særskilt afdeling i Gårds härads hembygdspark (grundlagt 1935), hvor igennem åen løber. Han ligger begravet på Vittskövle (Vedsköl) kirkegård.

Det østlige skånske ås-massiv afgiver vand til mange bække og åer. En af disse har sit udspring nord for Hørrød og kaldes nu Forsakarsbäcken, længere nedstrøms Vittskövleån. Dens vand brugtes i en vandmølle opstrøms, og herfra forsætter den gennem en dyb ravine og et par spektakulære vandfald, der er en stor turistattraktion. Denne bæk er det sydligste tilløb til Helge å.

Her har Anders Hedwall (1885-1968) sikkert været mange gange, især når han skulle med toget fra Degeberga til gymnasiet i Kristianstad. Degeberga banen blev lukket for persontransport i 1972; og hvor sporene tidligere lå, er der nu etableret en cykelsti. Degeberga (1348 skrevet Deyebierg) har formentlig sit navn fra de sumpede områder syd for kirken, som Forsakar bækken er ansvarlig for, og kan betyde '(kirke) bakken ved sumpen' (Skånes ortnavn, A-6, 2010, s. 36).

Nordvest for Hørrød ligger en sten- og klippefyldt 'rullestensås', der er bevokset med selvsåede træsorter, der tåler det ofte barske klima på toppen af åsen. Jordbundsforholdene skifter hurtigt nær Hørrød. Nord for byen bliver jorderne stadigt bedre og er velegnede til dyrkning af korn og foderafgrøder. De stenfyldte (våd) marker længere mod syd bruges derimod til græsning for kvæg.

Hørrød betyder 'skovrydning,

Døbefonten i Hørrød kirke, hvor Anders Hedwall blev døbt i 1885.

brugt til høslæt' (evt. hørdyrkning). 1514 skrives stedsnavnet Hörritz (genitiv) (ældste belæg), 1522 Hörydt og 1530 Hørdh (1530) ifølge forskningsarkivarier Matthias Strandberg fra Institutet för språk och folkminnen ved Dialekt-, namn- og folkminnesarkivet i Göteborg (oktober 2017).

Stations- og kirkebyen Hör (Hör/Höör) i Midt-Skaane, som har ældre aner, og hvor Anders Hedwall boede som emeritus, betyder oprindeligt '(hellig?) stenbunke' (hørg).

Tydningen af områdenavnet Gers herred volder visse vanskeligheder. I Skånes ortnavn (A-6, 2010; s. 27ff) anføres de tidligste danske belæg for navnet, det ældste fra 1085, bevaret i en afskrift fra o. 1135. Her skrives a Geri (dativ?). I 1231 omtales Gæræheret (genitiv?). Derefter skrives navnet med fuge-s: Gæres (1294), Gyoris (1323), Geres (1340), Gæris (1361), Gers (1376), Gærs (1401), Giers (1490) (alle nævnte eksempler efterfulgt af ordet herred i varieret form). Efter den svenske erobring af Skånelandene blev der indføjet et d i herredsnavnet, så man i dag er endt med formen Gårds härad.

Ger(e) har muligvis oprindeligt været navnet på hele bygden vest for Helge å; måske er det ordet for 'spids, spyd' (oldnorsk: geirr/geiri), der ligger til grund. Hvad dette hentyder til, fortæber sig i fortidens tåger. En alternativ tolkning er, at herredsnavnet Gæri oprindeligt betød 'landet ved Gara åen' (Vram å) - gara med betydningen 'lavning eller fure i landskabet'.

kjh